

ΙΔΡΥΜΑ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ

ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΠΟΙ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

Από την Αρχαιότητα έως το 1922

Επιλέγοντας αντιπροσωπευτικούς χώρους με κατάλοιπα/ερείπια της ελληνικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας στη Μικρά Ασία, θα συνδεθούμε με εικονογραφικό υλικό, για κάποιες περιοχές που μας παραδίδεται, από περιηγητικά έργα των τελευταίων αιώνων.

Στη συνέχεια θα παρακολουθήσουμε μέσα από το σωζόμενο αρχιτεκτονικό απόθεμα της κάθε περιοχής μία εποχή που εκτείνεται από την βυζαντινή περίοδο έως το 1922. Από το Βυζάντιο έως το 1800 διατηρείται κυρίως εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, ενώ από τον 19^ο αι μετά προστίθενται και κοσμικά κτίσματα. Οι γεωγραφικές και λοιπές ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής αποτυπώνονται και στα κτήρια και επιτρέπουν στον θεατή να αντιληφθεί την ιστορική και πολιτισμική εξέλιξη στον μικρασιατικό χώρο.

Επιμέλεια: Ιόλη Βιγγοπούλου - Δημήτρης Λούπης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

1ος σταθμός. **Θράκη – Μαρμαράς – Μυσία – Βιθυνία**
12 & 26 Ιανουαρίου 2022, ώρα 19.00-20.00

Στην πρώτη ομιλία θα γίνει μια περιληπτικότερη εισαγωγή στον χώρο και στην ιστορική συνέχεια γενικότερα της Μικράς Ασίας (προϊστορία, αρχαιο-ελληνική και ρωμαϊκή περίοδος έως τα πρώτα χριστιανικά χρόνια). Νύξεις για τη συνέχιση της παρουσίας τους στα βυζαντινά και νεότερα χρόνια θα επιτρέψουν τη σύνδεσή τους με τη δεύτερη ομιλία, οπότε και θα παρουσιαστούν μνημεία της επόμενης περιόδου.

Ενδεικτικά, θα αναφερθούμε σε πόλεις στην **Ανατολική Θράκη** και σταθμούς των Ευρωπαίων ταξιδιωτών στην *via militaris* και στην *via Egnatia* καθώς και στα παράλια του **Ελλησπόντου** και του **Μαρμαρά**. Από τις τριάντα πόλεις τις **Μυσίας** θα παρουσιάσουμε κάποιες από αυτές, επικεντρώνοντας στη σπουδαιότητα καταλοίπων (Άσσος, Τρωάς) και στα χαρακτηριστικά από περιηγητικά έργα για αυτές τις

τοποθεσίες (Πέργαμος). Από την περιοχή της **Βιθυνίας** η σπουδαιότητα των πόλεων και ο πλούτος του υλικού αναγκαστικά θα μας περιορίσει σε κάποιες αντιπροσωπευτικές πόλεις (Νικομήδεια, Τρίγλεια, Απολλωνία) και φυσικά στην ανατολική ακτή του Βοσπόρου.

Η μεγάλη αυτή περιοχή διατηρεί αρχιτεκτονήματα παλαιά, όπως στην πόλη της **Νίκαιας**, και σημαντικά για τις διάφορες φάσεις της βυζαντινής και νεότερης αρχιτεκτονικής, καταλήγοντας στα νεωτερικά δημόσια κτήρια, όπως τα εκπαιδευτήρια. Αυτό καταδεικνύει την από την αρχαιότητα συνεχή εγκατάσταση ελληνικών πληθυσμών γύρω από την **λεκάνη της Προποντίδας**. Η **Αδριανούπολη**, οι **Σαράντα Εκκλησίες**, η **Ραιδεστός**, η **Καλλίπολη**, η **Αίνος** αποτελούν αστικά κέντρα της Ανατολικής Θράκης, με πλούσια τοπικά και υπερτοπικά χαρακτηριστικά. Η Κωνσταντινούπολη θα συμμετάσχει στην παρουσίαση ως σταθερό σημείο αναφοράς. Στη **Βιθυνία** μπορούμε να παρακολουθήσουμε τη μετάβαση από την παλαιολόγεια στην οθωμανική αρχιτεκτονική.

2ος σταθμός. **Δυτική Μικρά Ασία (Αιολία, Ιωνία, Λυδία, Καρία)** **9 & 23 Φεβρουαρίου 2022, ώρα 19.00-20.00**

Η πυκνότητα των σημαντικών ιστορικών πόλεων στη δυτική ακτή της Μικράς Ασίας, ο δυναμικός ρόλος που διαδραμάτισαν σε όλη την Αρχαιότητα και ο πλούτος των καταλοίπων μας υποχρεώνουν να είμαστε εξαιρετικά επιλεκτικοί, παραμένοντας στους πιο γνωστούς και αναδεδειγμένους χώρους (Τέως, Μαγνησία Μαιάνδρου, Πριήνη, Μίλητος, Δίδυμα, Ηράκλεια Λάτμου, Αφροδισιάς, Εύρωμος, Στρατονίκεια, Κνίδος, Κάυνος, Σάρδεις, Θυάτειρα, Γόρδιον, Τράλλεις, Ιασός, Φιλαδέλφεια, Μαγνησία Σιπύλου κ.ά.)

Η Δυτική Μ. Ασία με τις αιγαιακές της ακτές και τη θεμελιώδη σχέση με τη θάλασσα και τον ναυτικό κόσμο, αλλά και τις αρχαίες πόλεις του ελληνορωμαϊκού κόσμου, είχε μια ιδιαίτερη πορεία, όπως παρατηρείται στα λίγα διατηρημένα μνημεία. Η επανάχρηση μαρμάρου ως οικοδομικού υλικού σε νεότερα μνημεία είναι χαρακτηριστική αυτής της περιοχής. Τέλος, αστικά και αγροτικά οικιστικά συγκροτήματα, όπως έφτασαν στον αρχόμενο 20^ο αιώνα, διατηρούνται σήμερα σε τόπους, όπως η **Σμύρνη**, ο **Κιρκιντζές**, το **Λιβίσι**.

3ος σταθμός. **Νότια Μικρά Ασία (Λυκία, Παμφυλία, Κιλικία)** **9 & 23 Μαρτίου 2022, ώρα 19.00-20.00**

Η νότια ακτή της Μικράς Ασίας, με τις εξήντα, μόνον στη Λυκία, γνωστές πόλεις και τα εντυπωσιακά ερείπια αλλά και η σημερινή ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων σε συνδυασμό με το εικονογραφικό υλικό από περιηγητικά έργα μας αναγκάζουν να

περιοριστούμε στην περιληπτική παρουσίαση μερικών μόνων πόλεων όπως: Τελμησσός, Τλως, Ξάνθος Πάταρα, Μύρα, Όλυμπος, Φάσηλις, Κίβυρα, Λύρβη Άσπενδος, Πέργη, Σίδη, Τερμησσός, Αττάλεια, Κορακήσιον, Ανεμούριον, Διοκαισάρεια.

Η μεσογειακή Μ. Ασία, ανοικτή σε επικοινωνία με την Κύπρο και τις ανατολικές και νότιες ακτές της Ανατολικής Μεσογείου, διακρίθηκε για τα ιερά προσκυνήματα του Χριστιανισμού, αλλά και για τα κάστρα της. Κι εδώ, όπου το αρχαίο μάρμαρο κυριαρχεί, δεν μπορούν τα επόμενα κτίσματα παρά να συνδιαλέγονται με τα εντυπωσιακά παλαιότερα στα **Μύρα**, την **Αττάλεια**, την **Αλάνια**, το **Ανεμούριο**.

4ος σταθμός. **Παράλιος & Έσω Πόντος** **1 & 13 Απριλίου 2022, ώρα 19.00-20.00**

Περιοχή γεμάτη μύθους και γραπτά τεκμήρια της αρχαίας γραμματείας, με σημαντικό ρόλο στα βυζαντινά χρόνια, με λιγιστά όρθια αρχαιολογικά κατάλοιπα παραμένει όμως θεμελιακή για την μετέπειτα παρουσία των Ελλήνων αν και το υλικό από τους ταξιδιώτες είναι πιο πενιχρό, οι πόλεις παραμένουν ορόσημα μια συνέχειας που ορίζεται από τους χερσαίους και θαλάσσιους εμπορικούς δρόμους (Αμάσεια, Τραπεζούντα, Σινώπη).

Ο γεωγραφικός απομονωτισμός, οι θαλάσσιοι και στεριανοί δρόμοι του εμπορίου, η σύνδεση με τον Καύκασο, τον Εύξεινο Πόντο και τους πολιτισμούς τους διαμόρφωσε πολιτικές οντότητες στην περιοχή από τους αρχαίους χρόνους, ενώ γνώρισε και την βυζαντινή Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας. Ο Πόντος, ειδικά ο εσωτερικός, αποτέλεσε χώρο όπου παρακολουθείται καλά η μετάβαση από το Βυζάντιο στα τουρκομανικά μπεηλίκια και κατόπιν στους Οθωμανούς. Σήμερα η **Τραπεζούντα** κυριαρχεί στα παράλια με το μνημειακό της απόθεμα, αλλά και η **Σινώπη**, ενώ σταθερή ιστορική σημασία έχουν στην ενδοχώρα η **Μερζιφούντα**, η **Αμάσεια**, η **Τοκάτη**, η **Σεβάστεια**.

5ος σταθμός. **Κεντρική Μ. Ασία (Γαλατία, Φρυγία, Πισιδία, Λυκαονία)** **4 & 25 Μαΐου 2022, ώρα 19.00-20.00**

Στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας, οι διάσπαρτες αρχαίες πόλεις αναφαίνονται περισσότερο -εκτός από εξαιρέσεις (Γόρδιον)- στην ύστερη αρχαιότητα. Αντιπροσωπευτικές, μερικές με εντυπωσιακά κατάλοιπα, χωρίς ιδιαίτερο εικονογραφικό υλικό από τα περιηγητικά έργα, παραμένουν όμως συνδεδετικός ιστός στην ιστορία του ευρύτερου χώρου ενώ θα αναφερθούν οι: Αρχαία Άγκυρα, Αίζανοι, Γόρδιον, Λαοδίκεια, Τερμησσός, Σέλγη, Σαγαλασσός, Αντιόχεια Πισιδίας.

Τα υψίπεδα της Κεντρικής Μ. Ασίας συνδέθηκαν έντονα με τα ιστορικά γεγονότα της βυζαντινής, σελτζουκικής, τουρκομανικής και οθωμανικής περιόδου. Οχυρώσεις, αστικά κέντρα και κτήρια χαρακτηρίζουν εγκαταστάσεις και εποχές στην **Άγκυρα**, το **Ικόνιο**, την περιοχή της πισιδικής **Σπάρτης**.

6ος σταθμός. **Καππαδοκία**

8 & 22 Ιουνίου 2022, ώρα 19.00-20.00

Περιοχή που σφράγισε και σφραγίστηκε, κυρίως στους βυζαντινούς χρόνους, με φυσικό επακόλουθο την έντονη συμμετοχή της στην οθωμανική περίοδο, έχει λιγοστά κατάλοιπα από την περίοδο της ρωμαϊκής διοίκησης (Καισάρεια, Τύανα). Δεδομένου του σπάνιου και μοναδικού φυσικού τοπίου και των καταλοίπων των χριστιανικών χρόνων, η περιοχή συναντιέται με το ενδιαφέρον των ευρωπαίων ταξιδιωτών, που τον 19ο αιώνα ανακαλύπτουν την ενδοχώρα της Μικράς Ασίας, παραδίδοντας στο αναγνωστικό κοινό ενδιαφέρον εικονογραφικό υλικό στις εκδόσεις των χρονικών τους.

Οι υπόγειες πολιτείες με συνεχή χρήση από την αρχαιότητα έως τον 19ο αιώνα, οι υπόσκαφες εκκλησίες, η κατοικίες με τη χαρακτηριστική διαρρύθμιση και τη γλυπτή διακόσμηση των όψεών τους εντοπίζονται σε κοιλάδες (**Κόραμα**, **Περιστρέμα**), κοντά σε μικρά ημιαστικά και αγροτικά κέντρα (**Άβανος**, **Προκόπι**, **Σινασσός**, **Καρβάλη**), εντός του χώρου που ορίζουν πόλεις, όπως η **Καισάρεια**, το **Κίρσεχιρ**, το **Ακ-σαράι** και η **Νίγδη**.